

Савкова С. С.
студентка 5 курсу
факультету психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В НАПРЯМКУ «СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА»

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що в сучасних умовах важливість ролі Євросоюзу (далі ЄС) у світових політичних процесах все більше зростає, а це пов'язано тим, що ЄС виступає активним суб'єктом міжнародних відносин, головним джерелом економічної допомоги країнам, які розвиваються, й одночасно - вигідною зоною для зовнішніх інвестицій.

Дослідженнями зовнішньої політики займалися такі вчені: М. Фуше, Х. Хаукалл, К. Райк, Дж. Логхланд, Б. Коппітерс, Б. Колер-Кох, Ф. Камерон, С. Егенхофер, М. Емерсон, Т. Дієз, В. Волес, М. Валь, С. Хантінгтон, Д. Нельсон, Дж. МакКормік, М. Купер, Г. Кісінджер, Р. Каган, Д. Гелда, З. Бжезинський, І. Валлерстайн, В. Шемятенков, А. Терентьев, І. Максимич та багато інших.

Становлення Європейської політики сусідства було пов'язане з «великим» розширенням Євросоюзу на Схід в 2004-2007 рр.

Під час підготовки розширення стало очевидно, що після завершення цього процесу можливості для інтеграції в ЄС нових членів будуть на найближче майбутнє вичерпані. Саме в цей період почалося формування стратегії майбутньої ЄПС, яка повинна була компенсувати фактор досягнення меж розширення і в майбутньому забезпечувати поширення впливу Євросоюзу в сусідніх з ним країнах шляхом створення інших, які не передбачають повну інтеграцію, моделей співробітництва.

За відправну точку внутрішньоевропейської дискусії про політику щодо майбутніх сусідів можна вважати саміт Євросоюзу в Гельсінкі в грудні 1999 р, підсумки якого ясно показали, що до 2004-2005 рр. слід очікувати вступу в Союз як мінімум 10 нових членів і, відповідно, значного розширення меж на Схід. Новими безпосередніми сусідами ЄС після 2004 року повинні були стати Україна, Білорусь і Молдова. Розширювався і кордон з Росією, а її Калінінградська область виявилася ізольованою всередині ЄС та Шенгенської зони [1, с. 72]. Підготовка до розширення ЄС та формування нової політики щодо країн-сусідів розвивалися практично паралельно та завершилися в травні 2004 року.

Підсумковий документ Європейської комісії, який засвідчив закінчення процесу формування ЄПСЗ, був опублікований через кілька днів після офіційного вступу до Євросоюзу десяти нових членів. Тісний зв'язок між двома цими процесами не міг не вплинути на характер майбутньої політики сусідства. Моделлю, на основі якої вибудовувалася стратегія щодо майбутніх сусідів, стала політика Євросоюзу щодо кандидатів на вступ з числа країн ЦСЄ. Робоча група (Wider Europe Task Force), яка була задіяна в розробці ЄПС, була сформована головним чином із співробітників генерального директорату Єврокомісії з розширення і потім була передана в підпорядкування генеральному директорату стосовно зовнішніх відносин.

Активна фаза формування та підготовки Європейської політики сусідства розпочалася в 2001 р. з розвитком внутрішньоевропейської дискусії про необхідність нової стратегії щодо майбутніх сусідів ЄС. На перших етапах вона проходила як обмін думками у формі листів та неофіційних документів (nonpapers) [2, с. 121].

У другій половині 2002 року перші ескізи майбутньої політики сусідства були представлені спочатку в спільному листі високого представника ЄС Х. Солани та

комісара з питань зовнішньої політики К. Паттерна під назвою «Велика Європа» (Wider Europe), а потім, в більш розширеному вигляді, у виступі глави Єврокомісії Р. Проди на конференції Європейського співтовариства вчених асоціацій.

Остаточна Європейська політика сусідства була сформульована в двох документах Єврокомісії, опублікованих в березні 2003 р. і травні 2004 р.

В останньому з них говориться, що в перспективі ЄПС повинна сформувати навколо Євросоюзу кільце країн, «які підтримують основні цінності і цілі ЄС, залучені у все більш тісні взаємини з ним, що мають на увазі крім співпраці високу ступінь економічної та політичної інтеграції» [3, с. 156].

Узагальнюючи, можна виділити кілька основних напрямків в рамках ЄПС:

- створення загального економічного простору, що має на увазі розширення внутрішнього ринку ЄС і включення в нього країн-сусідів на основі гармонізації та перенесення регулюючих норм і правил;
- розширення простору «м'якої безпеки», що має на увазі боротьбу зі злочинністю, нелегальною міграцією, торгівлею наркотиками та ін.;
- врегулювання та попередження регіональних збройних конфліктів;
- політична стабілізація країн-сусідів, сприяння трансформаційним процесам і поліпшенню ситуації в сфері дотримання прав людини.

У 2006 р. Німеччина зробила чергову спробу розділити інструменти всередині політики сусідства за географічним принципом, підвищити значимість її східного напрямку і подолати основні протиріччя у відносинах з країнами-партнерами. Напередодні головування Німеччини в Раді ЄС німецький МЗС, очолюваний соціал-демократом Ф. Штайнмайером, висунув проект «ЄПС плюс», який передбачав зміцнення політики щодо «європейських сусідів» ЄС - країн Східної Європи та Закавказзя.

У другій половині 2007 р. французький президент Н. Саркозі представив проект Середземноморського союзу, який відкрив можливість для реалізації регіонального проекту і у східному напрямку ЄПС. Відповідно, практично відразу після висунення ініціативи Н. Саркозі почалися консультації з даного питання, а в травні 2008 року було представлено спільний польсько-шведський проект, що отримав назву Східного партнерства [4, с. 98].

Готовий проект Єврокомісія представила в грудні 2008 р., а в травні 2009 року в Празі відбувся перший саміт Східного партнерства, на якому була прийнята спільна декларація.

В цілому можна сказати, що поточна політика ЄС по відношенню до сусідів формує вертикально орієнтовані та асиметричні відносини, або, за словами німецького експерта Л. Ліппі, логіку «центр - периферія», в якій Євросоюз як суб'єкт, який формує норми та який має досвід економічного процвітання, доповнюється периферією, менш розвиненою як у політичному плані, так і в економічному.

На даний момент досить складно прогнозувати, як буде розвиватися ЄПС в цілому і Східне партнерство зокрема: чи стануть ці проекти успішними чи зазнають невдачі. Поки ЄС демонструє цілком твердий намір зміцнювати свою політику щодо країн-сусідів, хоча останнім часом його увага до них значно ослабилась в зв'язку з необхідністю вирішувати більш актуальні завдання подолання внутрішнього фінансової кризи. Проте, якщо виключити найбільш негативні для ЄС сценарії розвитку подій, можна з великою часткою впевненості говорити про те, що його курс на інтеграцію сусідніх країн буде продовжений. Для цього є достатньо об'єктивних причин, в тому числі і необхідність розширення внутрішнього ринку Євросоюзу, що в період кризи та можливої стагнації європейської економіки набуває особливої актуальності [3, с. 87].

Отже, важливим напрямом зовнішньої політики ЄС стало становлення Європейської політики сусідства, яке було пов'язане з «великим» розширенням Євросоюзу на Схід. Цей напрямок остаточно був сформульований в документах Єврокомісії, в яких мова йшла про те, що в перспективі ЄПС повинна сформувати навколо Євросоюзу кільце країн, які будуть підтримувати основні цінності та цілі ЄС та сприяти співпраці і можливості здійснити економічну та політичну інтеграцію. ЄПС передбачає створення загального економічного простору (розширення внутрішнього ринку), розширення простору «м'якої» безпеки, врегулювання та попередження регіональних збройних конфліктів, політичну стабілізацію країн-сусідів.

Література

1. Борко Ю.А., Буторшина О.В. ЕС на пороге XXI века: Выбор стратегии развития / Ю.А. Борко, О.В. Буторшиной. - Москва, 2001. - 490 с.
2. Буторина О. Европа без Евросоюза / О. Буторина // Россия в глобальной политике. - 2011. - № 6. - 183 с.
3. Вінникова Н.А. Моделювання форм Європейської Політики Сусідства / Н.А. Вінникова // Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць. - Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. - № 3 (30). -184 с.
4. Вінникова Н.А. Зовнішня політика ЄС в умовах реконфігурації світового порядку / Н.А. Вінникова // Історична соціальна наука в світ-системній перспективі: Матер. міжнародного наукового колоквиуму. - Харків: Константа, 2005. - 137 с.